

Dinî Terör Senaryoları

İtyas CANIKLI*

ABSTRACT

The Religious Terrorism Scenarios. *The basic sources of Islam don't approve oppression and violence. When the Quran and the Traditions are taken into consideration, it can be evidently realized that Islam aims peace. However they accept that the people and communities subjected to attacks have partly the legitimate right of self defence. It is an ideological approach that the Prophet and the Muslims to be related with terrorism. The principle that there is no religion and nationality for terrorism is generally disregarded where Islam is concerned. It is not a sound approach to make a connection with religion and terrorism, due to the fact that some people from different religion, including Islam, are involded in terrorism.*

KEY WORDS: *Islamic, Prophet, Religious Terrorism.*

1. Giriş

Dinler incelendiğinde özleri itibarıyla hiç birinin terörü ve genel anlamda şiddeti onaylamadığı görülmektedir. Sevgi, barış ve insanlar arası ilişkilerin daha medenî çerçevede gelişmesi dinlerin ortak hedeflerindedir. Ancak yaşadığımız dünyada gerek yerel ve gerekse evrensel dengeleri sarsan terör ve şiddet eylemlerinin yaygınlığı dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, terör eylemlerinin menşei, yapıldığı yer ve teröre giren kimselerin mensûp olduğu din hakkında, terör ve şiddet bağlantılı değerlendirmelerin yapıldığı görülmektedir. Özellikle son yıllarda İslâm ile terör arasında var olduğu iddia edilen ilişki de bu çerçevede dikkat çekmektedir. İslâm terör ilişkileri ile ilgili görüşlerin genel olarak iki noktada odaklandığı görülmektedir. Bunlardan birincisi, “din eşittir terör” diğeri ise, “dinlerin terörle ilişkilendirilmemesi gerektiğini” dile getiren görüştür.

Özellikle ülkemizde, 11 Eylül günü Amerika'daki ikiz kulelerin terör saldırılarına hedef olmasından sonra, terörle İslâm dini arasında sıkı bir ilişkinin olduğu düşüncesi basın ve yayın kuruluşları eliyle sürekli gündemde tutulmuştur. Din (İslâm) ile terör arasında sıkı bir ilişkinin olduğunu savunanlar; geride kalan yüz yılın çeyreğinde dinî eğilimlerin yükseliş trendi içinde olduğunu ancak modernizmin gelişmesiyle dinî değerlerin geri plânda kalacağı ya da insanların artık dine ihtiyaç duymayacağı gibi bir anlayış içinde olmuşlardır. Ayrıca din şiddet arasında ilişki kuranların düşünceleri arasında,

* Dr., MEB, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, e-posta: icanikli@mynet.com

siyasal şiddetin ortaya çıktığı geçen yüz yılda zaman zaman dinî öğretilerden esinlenen ya da en azından dinî referanslarla yapılan terörist hareketlerin meşrulaştırılmaya çalışıldığı gibi hususlar da vardır. Yine günümüzde yükselen ve yaygınlık kazanan demokratik değerlerin geniş kitlelere ulaşmasıyla artan terör olayları arasındaki ters orantı da tartışılan konular arasındadır.¹ Din ile terör arasında sıkı bir ilişkinin olduğunu dile getirenlerin argümanları arasında; gerek günümüz dünyasında küresel terörü sürdürenlerin, gerekse Türkiye'deki terörün hamiliğini yapan Müslümanların büyük bir çoğunluğunun geri kalmış toplumlarda yaşamaları sebep gösterilmektedir.²

Ayrıca bu düşünceye sahip olanlara göre, Hıristiyanlık ile Müslümanlık arasında, gerek kendi aralarında yaptıkları savaşlar ve gerekse kendi dinleri içinde farklı mezheplerin birbirlerine uyguladıkları katliamlar bakımından herhangi bir fark görülmemektedir. Buna da din ile siyasetin ayrıştırılmaması neden gösterilmektedir.³ İslâm'la terör arasında sıkı bir ilişkinin olduğunu düşünenler⁴ din hakkındaki yargılarını "Dinin girdiği yerde kan vardır, ölüm vardır. Adama öteki dünyada cennet sözü vererseniz, ölüm ona hiç gelir. İşte sana terörist, işte sana düşman... Hiç kimse o kadar insanın içinde bulunduğu bir uçağı kendisiyle birlikte ölecek şekilde Ticaret Merkezi'nin kulesine vurmaz. Muhakkak ki işin içinde din vardır..."⁵ ifadesiyle dile getirmektedirler. Bu görüşü dile getiren kimselere paralellik arz eden fikirlerin dış kaynaklarının nerelerde olduğunu, Bernard Lewis ve Matthews "İslâmcı terör" ifadele-
rindeki ısrarda görmek mümkündür.⁶ Ancak dünyada meydana gelen bütün savaşların, çatışmaların ve terör eylemlerinin arkasında dinlerin olduğunu söylemek, bazı gerçekleri göz ardı etmek olur.⁷ Her ne kadar bu ve buna benzer yaklaşımlar özellikle İslâm'a karşı ön yargının ürünü olsa da, din ile terör arasında bir ilişki olduğunu göstermeye çalışanların mantalitetlerini gösterme açısından önem taşımaktadır.⁸

1 Talip Küçükcan, *Küresel Zıtlıklar: Demokrasi, Din ve Şiddet*, 23 Aralık 2002 Pazartesi, Hürriyetim. Com.

2 Emre Kongar, *Din Siyaset ve Terör*; www. Kongar.org/aydinlanma/2003/393.

3 Kongar, age, ay.

4 Alev Ateş, *İslâmî Terör Vardır*, İnadına Bağımsızlık Demokrasi Sosyalizm, inadına.com. 16 Ekim 2001.

5 *Cumhuriyet Gazetesi*, 19.9.2001.

6 ABD'de; 13.04.2004 tarihinde Academy of Achievement tarafından organize edilen Chicago'daki Peninsula Hotel'de düzenlenen panelde ısrarlı bir şekilde söz konusu bilim adamlarınca, İslâmî terör kavramı vurgusu yapılmıştır. Bu husus üzerinde düşünmek gerekir. Bkz; Sabah.com, 14.06.2004; Zaman Gazetesi, 14.06.2004; Vatan Gazetesi, 15.06.2004; Hürriyet.Com, Tufan Türec, 16.06.2004.

7 Bu konuda daha ayrıntılı değerlendirmeler için M. Hayri Kırbaçoğlu ve Ömer Özsoy'un Hasan Hanefî ile yapmış olduğu *Küresel Terör, Nedenleri ve Çözüm Önerileri Üzerine* başlıklı söyleşiye bakılabilir. *İslâmiyât/Kitâbiyat Bülten* 10, Ocak-Mart 2004, s.5-10.

8 Hıristiyanlığın özellikle "çarmıh teolojisi", "haç teolojisi", ile İsa'nın çarmıha gerilmesi inancının birliktelik arz ettiği görülmektedir...Buradan hareketle Hıristiyan teolojisinde tarih boyunca kimi Hıristiyan ilâhiyatçılar arasında "İnsanlık için daha iyi bir gelecek hazırlamak amacıyla bazen masumların canı yanabilir" anlayışının ortaya çıktığı görülmektedir. Gün-

İkinci grubu oluşturanlar ise, din ile terörü direkt olarak ilişkilendirme-yip terörü besleyen bir çok faktörün olduğu düşüncesine sahiptirler. Onlara göre, hiçbir din, terörü ve terörizme giden yolları tasvip etmediği gibi, başka inançlara sahip olanların hayat tarzlarına müdahale etmek ve zorla bir şeyleri kabul ettirmek doğru bir davranış değildir. Bu düşünceleri savunanların bir kısmına göre ise, din ile terör arasında doğrudan bağlantı kurmanın ideolojik bir yaklaşım olduğu, diğer terör eylemlerinin hangi fikir gruplarınca ve hangi nedene bağlı sistemli bir şekilde organize edildiği gerçeği gündeme getirilmektedir.⁹ Ayrıca global terörizmin bu denli yaygın ve etkin olduğu günümüzde, terörü her hangi bir dinsel, etnik ya da ideolojik kökene indirgemek yerine; terörist eylemi, faili ve kurbanıyla, öznesi ve nesnesiyle, ait olduğu toplumsal ve siyasal bağlamda ele almak daha tutarlı bir yaklaşım olarak görülmektedir.¹⁰

Günümüzde terör ile din arasında ilişki kuranların “İslâm dünyası denilince akla terör gelir.” imajını vermek için bazı şirketlere İslâm’la mensubiyeti olan bir örgüt liderinin İslâm Dünyasındaki popülaritesini ölçmeye yönelik anketler yaptırması da göz ardı edilmemelidir.¹¹ Bu bağlamda batılılar veya terörün dinden kaynaklandığını düşünenler, terörün İslâmiyet tarafından beslendiği düşüncesinden vaz geçerek, sırf İslâmcı olmadıkları ya da Batı yanlısı oldukları için otoriter rejimlere verdiği desteği demokratik ve sivil unsurlara vermelidirler.¹²

İslâm terör ilişkisine sürekli vurgu yapılması yanında, böyle bir sorunun oluşmasında sosyolojik, psikolojik ve dünya siyasetinin rolünün ne olup olmadığı hususu, bu ve benzer değerlendirmeler yapılırken göz önüne alınmamaktadır.¹³ Bir plân çerçevesinde küreselleşen veya küreselleştirilen dünyada zahirde haksızlıkları önleyelim derken başka sorunların da ortaya çıkması engellenememektedir. Küreselleşmeyi, baskı altındakilerin, ötekilerin büyük kurtuluş modeli olmaktan uzak olan ve batılı olmayan kültürleri par-

düz, Şinasi, “Şiddet ve Çatışma Ortamının Önlenebilmesi için İnsanların Birbirlerini Tanımaları ve Anlamaları Gerekir” *Diyanet Aylık Dergi*, Ocak 2004, s.34-39.

9 A. Faruk Özgür, “Terör Müslümanlar ve Türkiye Modeli” *Liberal Düşünce Topluğusu*; Talip Küçükcan, agm.

10 *Global Terörizme Sivil Bir Cevap*, TESEV İnternet.

11 Türker Alkan, *Gerçek İslâm ve Terör*, 19.03.2004.

12 TESEV İnternet, agm.

13 Örneğin 2004 yılı Nisan ve Mayıs aylarında yazılı ve görsel medyada yer alan başta ABD, İngiltere ve diğer işgal güçleri askerlerinin Ebû Garîb Cezaevi’nde Iraklı mahkumlara yapmış olduğu insanlık dışı, hiçbir dinin, insafın ve insanî değerın kabul etmeyeceği işkenceler, tecavüzler; bu çirkinlikleri yaşayan Iraklılar ve yakınları tarafından, hatta kendini insan kabul eden kimseler tarafından unutulmayacak niteliktedir. Bu çaplı sistematik işkencenin, özürle veya ferdi birkaç olaydan ibaret olduğu anlayışı ile geçiştirilmesi söz konusu değildir. Sistematik ve yüz kızartıcı bir şekilde Irak halkına sistematik işkence yapan güçler, kendilerine kurtarıcı gözüyle bakan bir halkı terörist eylemlerin kucağına bilinçli olarak ittiklerinin de farkındadırlar. Irak veya başka bir halkın İslâm’a inanan topluluk olmaları nedeniyle “İslâmî terörist” olarak isimlendirilmelerinin arkasındaki niyetlerin ne yapmak istediklerini göz önünde bulundurmamak terör ve kaynakları hakkında daha sağlıklı değerlendirmeler yapmaya imkan verecektir.

çalayarak dönüştürme sürecini ifade eden siyasî ve stratejik bir proje olarak kabul etmek de mümkündür. Çünkü kendi dışındaki hiçbir kültürün temsil değeri olmayıp, içinde bulunduğumuz çağın tekno kültürünün ürettiği görüşlerin, imgelerin ve imajların etkinliği söz konusudur.¹⁴

Ayrıca küreselleşmeyi süper güçlerin dünyaya açılım parolası olarak ifade etmek de mümkündür. Günümüz dünyasında İslâm ve onun müntesibi olan Müslümanlar yoğun bir şekilde tartışma konusu yapılmaktadırlar. Bu tartışma, insanlığın ihtiyaç duyduğu sevgi, barış, hoşgörü gibi evrensel ve insanı mutlu kılan insanî yönleriyle değil, tam tersine terör ve çatışma kaynağı olarak İslâm ve Müslümanlar gösterilmek suretiyle yapılmaktadır.¹⁵ İslâm âleminin içinde bulunduğu ekonomik ve siyasal durumu iyi değerlendiren Batı Dünyası, her alanda gelişmenin kaynağı olarak, özünü Hristiyan kültürünün oluşturduğu, kendi medeniyetini göstermiş, her fırsatta da geçmişin bir nevi hesaplaşmasını yapma yoluna gitmiştir. Müslümanların Batı karşısındaki ezilmişliği sonunda ortaya çıkan tepkisel hareketler, Batının sahip olduğu imkanlar ve teknolojik üstünlüklerle onları daha da zor duruma sokmuştur. Böylece bütün bu haksız ve ezici rekabetin önüne geçmek için de çatışmaların diğer bir ifade ile terör eylemlerine zemin hazırlamıştır.¹⁶

Diğer yandan başkalarının doğal kaynaklarını ve insan gücünü sömürmek suretiyle zenginliğini, refahını ve ekonomik kalkınmışlığını devam ettirmek isteyen Avrupalılar, diğer milletleri tam bir dramın ve sefaletin içersine itmiştir. Kendi ekonomik sistemlerinin ihtiyaç duyduğu hammaddeler dünyanın neresinde olursa olsun, o maddeleri ekonomilerine kazandırmak uğruna her türlü çareye başvurmuş; bütün dünyayı kendi hakimiyet alanı olarak görmeye başlamıştır.¹⁷ Ayrıca küreselleşme eksenli gelişmelerin çoğunlukla kalkınmış ülkelerin ve onların sahip oldukları çok uluslu şirketlerin öncülüğünde şekillendiği bilinen bir husustur. Küreselleşme hareketleriyle birlikte, hem dünya çapındaki gelişmişliklerini ve hem de servetlerini katlayarak artıran güçlü devletler, zamanla daha zayıf devletleri de yanlarına alarak kendi kutuplarını oluşturmuşlardır.¹⁸

Bütün bunlar neticesinde küreselleşme, insanlığı hem olumlu hem de olumsuz açılardan etkilemiştir. Açlıklar, yoksulluklar, savaşlar, gelir dağılımındaki adaletsizlikler ve daha bir çok olumsuzluk yanında özellikle terörün bu kötü gidişatı önlemeye yönelik olarak tırmanışa geçmesi başlıca olumsuzluklardan sayılabilir.¹⁹ Dolayısıyla küreselleşme sonucu ortaya çıkan siyasî ve ekonomik dengesizliğin terörü besleyen kaynakların başında geldiğini söylemekte her hangi bir sakınca yoktur.

14 Nadim Macit, "Küreselleşme Siyaset ve Din" *Dini Araştırmalar*, Cilt: 6, Sayı: 17, s.115.

15 Mustafa Erdem, "Küreselleşme ve İslâm Dünyası" *Dini Araştırmalar*, Cilt: 6, Sayı: 17; s.7

16 Erdem, agm, s.8.

17 Şevket Topal, "İslâm ve Küreselleşme: Fırsatlar ve Tehditler" *Dini Araştırmalar*, Cilt:6, Sayı: 17; s.284.

18 Topal, agm, s.286.

19 Topal, agm, s.266.

Müslümanlık, Hıristiyanlık ve Yahudilik ortaklaşa olarak terörü kabul etmez. Kur'an ahlâkını yaşayan bir Müslümana terörle sorunları çözmek yaraşmaz, teröre girmiş insanların dinî ahlâktan uzak bir şekilde yetiştirilmesinin terörü körüklediği gibi hamasî nutukların da terör gerçeğini anlamaktan uzak bir yaklaşım olduğu ortadadır.²⁰ Allah'ın insanları yeteneklerini çift yönlü kullanmaya el verişli yarattığı, terör ve cinayetin din ayrımı yapılmaksızın ele alınması daha tutarlı bir yaklaşım olarak görülmektedir.²¹

Biz bu makalemizde terörü bütün boyutlarıyla enine boyuna değerlendirmek gibi bir çaba içinde değiliz. Ancak terör eylemleri sonunda, terör İslâm (din) bağlantılı yorumlar Müslüman olan ülke halkımızın büyük çoğunluğunda rahatsızlık meydana getirmektedir. En azından İslâm'ın temel referanslarının teröre ve şiddete cevaz vermediğini bir kez daha hatırlatmak, terörle İslâm arasında kurulmaya çalışılan bağlantının ideolojik ve kasıtlı olduğunu, ancak Müslüman olanlar arasından teröre bulaşanlar çıkabileceği gibi Müslüman olmayanlar arasından da bu çirkin işe girişebileceklerin olacağını hatırlatmanın yararlı olacağı düşüncesindeyiz.

Terörü bir kitleye bir inanç grubuna mal etmek yerine, daha genel bir bakışla terörü besleyen ve üreten faktörlerin neler olduğunun yeniden hatırlanmasının bu konuda daha rasyonel değerlendirme yapılmasına imkan sağlayacağı göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle Kur'an'ın özel anlamda Hz. Peygamber'e hitaben, genel olarak da bütün Müslümanlara tavsiyesi olan bazı ayetleri, Hz. Peygamberin tavsiyelerini, diğer din ve inanç gruplarıyla ilişkilerini yeniden hatırlamak yararlı olacaktır.

2. Kur'an'a Göre Diğer İnanç Gruplarıyla İlişkilerde İzlenecek Yol

Hz. Peygamber Kur'anî tabirle insanlığa gönderilen *Hâtemu'n-Nebiyîn* (peygamberlerin sonuncusu)²² olup, diğer peygamberler gibi onun da görevi, Allah'ın insanlara gönderdiği dini bireylere ve insan topluluklarına ulaştırmak²³, dinin değerlerini insanlara açıklamak²⁴ ve onlara örnek olmaktır.²⁵ Onun hayatına bakıldığı zaman dile getirilen görevleri en güzel şekilde yerine getirdiği görülmektedir. Hz. Peygamber dini tebliğ ederken, gerek kendi toplumunun bireyleriyle gerekse de farklı toplum ve inanç gruplarıyla ilişkilerinde örnek olacak tavırlar göstermiştir. Onun örnek tavırları sadece kendi yaşadığı coğrafya ile sınırlı olmayıp, bütün alemleri de içine alacak niteliktedir. Kur'an'da yer alan; "(Rasûlüm!) *Biz seni alemlere rahmet olarak gönderdik*"²⁶ ayeti onun bütün dünya için rahmet olduğunu göstermiştir. Alemlere

20 Dış Politika, Kültür ve Tarihte Araştırma. Org; Zaman Gazetesi, 23.03.2004 Nuriye Akman'ın Fethullah Gülen Röportajı

21 İsmail Karagöz, "İslâm İnsan ve Terör", *Diyanet Aylık Dergi*, Ocak 2004, s.30-33.

22 33. Ahzâb.40.

23 5. Maide. 99,67.

24 16.Nahl. 44.

25 33. Ahzâb. 21.

26 21. Enbiya, 107.

rahmet olarak gönderilen bir peygamberin tebliğ ettiği İslâm'ın emir, yasak ve öğütlerinin şiddet ve terörü desteklediği gibi bir argümanı makul karşılamak söz konusu değildir.

Rahmet Peygamberi Hz. Muhammed'in ahlâkî durumu da Kur'an'da açık bir şekilde yer almaktadır. "*Ve sen elbette yüce bir ahlâk üzerinesin*"²⁷ ayeti Hz. Peygamberin ne denli yüce bir ahlâka sahip olduğunu göstermektedir. Üstün bir ahlâka sahip olmayan ve ahlâkî açıdan da dini tebliğ ettiği kitlelere bu konuda örnek olamayan bir Peygamber tasavvur edilemez.

Kur'an Hz. Peygamber'in rahmet ve üstün ahlâka sahip olduğunu ifade ettikten sonra, onun dinin emir ve yasaklarını nasıl bir üslûp ile insanlara iletmesi gerektiğini de açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Hz. Peygamberin davet üslûbunda, şiddet, tehdit, kabalık ve göz dağı içeren öğeler yer almaz. Kur'an, bu hususu şu şekilde dile getirmektedir: "(Rasûlüm!) *Sen Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütle çağır ve onlara en güzel şekilde mücadele et!...*"²⁸ Hz. Peygamberin ayette yer verilen üslûbun dışına çıkmadığı ve 23 yıllık peygamberlik hayatında da zulme ve işkenceye uğrasa da hep bu yolu takip ettiği hususu Kur'an'da; "*O vakit Allah'tan bir rahmet ile onlara yumuşak davran! Şayet sen kaba, katı yürekli olsaydın, hiç şüphesiz, etrafından dağılıp giderlerdi...*"²⁹ şeklinde yer almaktadır. Gerçekten o, Allah'ın rahmeti ve yardımıyla, insanlara yumuşak davranmış, sert ve kaba hiçbir davranış içine girmemiştir. Katı yürekli bir peygamberin de etrafında diğer insanları tutması söz konusu olmazdı. Hz. Peygamber'in dini tebliğ ederken dini kabul ettirme hususunda zorlayıcı bir tavır içinde olmadığı, onun görevinin öğüt olduğu da Kur'an'da şu şekilde yer almaktadır: "*O halde (Rasûlüm!), öğüt ver. Çünkü sen ancak öğüt vericisin. Onların üzerinde bir zorba değilsin...*"³⁰

Kur'an Müslümanların diğer inanç gruplarının inanmış oldukları ve saygı gösterdikleri değerlere kötü söz söylenmemesini, onları rahatsız edici her türlü davranıştan uzak olunmasını, onları ve inançlarını rencide edici davranışlarda bulunulduğu takdirde, bilgisizce ve düşmanca Allah'a sövecekleri hususunda Hz. Peygamber ve Müslümanları uarmaktadır. "*Allah'tan başkasına tapanlara (ve putlarına) sövmeyin; sonra onlar da bilgisizce, düşmanca Allah'a söverler. Böylece biz her ümmete kendi işlerini cazip gösterdik...*"³¹ ayeti bu durumu açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Ayrıca bu ayet, başkalarının önem verdiği değerlere saygı gösterilmesinin önemine dikkat çekmektedir.

Yine Kur'an, Allah'ın insanlara kendi iradeleri doğrultusunda bir yol gösterdiğini, Yüce Yaraticının insanların iradeleri aksine onları tek bir şeye inanmaya zorlamadığını, bu durumun da insanların denenmesine yönelik olduğunu şu şekilde dile getirmektedir: "*...Ey ümmetler!) her birinize bir şeriat ve*

27 68. Kalem, 4.

28 16. Nahl, 125.

29 3. Âl-i İmran, 159.

30 88. Gâşîye, 21-24.

31 6. En'am, 108.

*bir yol verdik. Allah dileyeydi sizleri tek bir ümmet yapardı; fakat size verdiği-
de (yol ve şeriatlerde) sizi denemek için (böyle yaptı)....”³²*

Diğer bir ayette de, bütün bunların Allah’ın dilemesiyle olduğu, onun iradesiyle insanların tek bir ümmet olmadığı hususuna yer verilmektedir. “*Hem Rabb’in dileyeydi, bütün insanlığı tek bir ümmet yapardı...*”³³

Ayetlerde de yer aldığı gibi Hz. Peygamber, gerek insanları İslâm’a davet hususunda, gerekse farklı inanç gruplarıyla ilişkilerinde baskı, şiddet ve korkutma yolunu benimsememiş, rahmet ve yumuşaklık yolunu izlemiştir. İslâm’ın diğer insanlar tarafından kabulü tamamen kendi iradesiyle, hiçbir baskıya ve korkutmaya maruz bırakılmadan olmuştur. Onun hayatına bakıldığında, söz konusu ayetlerde yer verilen hususların açıklumlarını görmek mümkündür. Bu ayetler çerçevesinde düşünüldüğünde, Hz. Peygamberin yolundan giden insanların terör eylemlerine tevessül etmelerinde psikolojik, sosyal ve siyasal bir çok etkenin rolü dikkate alınmalıdır. Aksi takdirde top yekun bir inanç grubunun dinî değerlerine haksız ve acımasız ithamlar yapılmış olur.

3. Barışı Bozanlara ve Müteceviz Tavrıda Bulunanlara Karşı Meşru Savunma Hakkını Terör ve Şiddetle İlişkilendirme Kolaylığı!

Terör ve şiddet gibi toplum kesimlerinin genelde nefretle karşıladığı ve aklı başında bir kimsenin bu tür eylemlere girerek hak arama veya diğer toplum kesimlerini baskı altına alarak hedefine ulaşmak için bu yolda gayret sarf etmesini izah etmek pek mümkün olmasa da, her ırktan ve dinden insanların bu tür eylemlere giriştikleri de bilinen bir gerçektir.³⁴ Bu gerçek genel olarak bilinmesine rağmen, özellikle İslâm dini ile terör eylemleri arasında kurulan ilişki de özellikle dikkatimizi çekmektedir. Her ne kadar bizler bir dinin asıl kaynaklarının terörü ve terörist eylemleri desteklemeyeceğini defalarca söylemeye çalışsak da, her şeyi ön yargılı bir üslûpla izah etmeye çalışan ve belli bir inanç grubunun dinî değerlerini örselemeyi kendilerine hayat felsefesi yapan zihinleri ikna etmenin zor olduğunun da farkındayız. Ancak terör sorunu İslâm’ın temel referanslarıyla ilişkilendirilmeye çalışıldığı için yine de biz, insaf sahibi, düşünen ve olaylara objektif yaklaşan insanların, dinin neyi destekleyip neyi desteklemediği hususunu bilmelerinde yarar görmekteyiz. Bu nedenle terörün İslâm’la özdeşleştirilmesinin çok kolaycı, ideolojik ve maksatlı bir gayret olduğunun hatırlanmasında yarar görmekteyiz.

32 5. Maide, 48.

33 11. Hud, 18.

34 Günümüzde Yahudî dinine mensûp İsrail’in Filistinlilere uyguladığı şiddet, Nisan 2004 itibarıyla, Şeyh Ahmet Yasın ve Abdülazîz er-Rantisi’nin katledilmesi ile hem Filistinliler hem de İsraililer açısından yeni boyutlar kazanarak daha fazla kan dökülmesine zemin hazırlamıştır. Ayrıca, bağımsızlık savaşı verdiği söylenen ETA’nın İspanya’da hedefine ulaşmak için çok sayıda bombalama olayına girmesi ve çok sayıda insanın ölmesine ve yaralanmasına sebep olması, Japonya’da bir tarikata mensup kimselerin tren istasyonuna gaz atarak çok sayıda insanın ölümüne neden olması bu duruma örnektir.

Hız. Peygamber diğler topluluklarla ilişkilerinde süreklı barışın hakim olması ve dünyanın huzurlu ve yaşanabilir duruma gelmesi ilkesini göz önünde bulundurmuştur. Bu ilke şüphesiz Kur'an'ın başta Hız. Peygamber olmak üzere bütün insanlık için ön gördüğü temel bir ilkedir. "Ey insanlar ! Hep birden barışa girin..."³⁵ ve "Eğer onlar barışa yanaşırlarsa, sen de yaşa ve Allah'a güven..."³⁶ gibi daha bir çok ayette bırakalım terörle hedefe ulaşmayı savaşmak bile tasvip edilmemektedir.³⁷ Kur'an toplumlar ve ülkelerle ilgili savaş yerine barışı öğütlerken, insanın can güvenliğinin çok önemli olduğunu, bir insan öldürenin bütün insanlığı öldürmüş sayılacağı temel ilkesini insanlığa sunmaktadır.³⁸ Dolayısıyla İslâm, insan hayatının korunması ilkesini devamlı hatırlatmış bu durumu sağlamaya yönelik bütün ahlâkî esasları, hukukî düzenlemeleri zorunlu olarak görmüştür. Bu nedenle insan hayatının her hangi bir ırk, din ve mezhep ayrımı gözetmeksizin korunması bu temel Kur'anî ilkelere yerini almaktadır.³⁹

İslâm bir yandan barışın sağlanarak fert ve toplum hayatının düzenli ve huzurlu olmasını temin etmeye çalışırken diğler yandan da⁴⁰ hakların korunması için de, meşru savunma hakkını bireylere ve toplumlara vermektedir. İslâm savaşı arzu edilen ve arkasından koşulan bir değer olarak değil, arızî bir durum olarak kabul etmektedir.⁴¹ Bütün çabalar gösterilip, hakların korunması durumu tehlikeye girdiğinde saldırgan tarafı durdurmak veya verilme istenen zararı en asgarî düzeye indirmek için karşı koymayı ya da savaşı meşru kılar. İnsanlara zulüm edenlere, haksız yere taşkınlık yapanlara⁴² dini ve değerleri yok etmek veya insanları yurtlarından çıkarmak isteyenlere⁴³ ve bütün bu haksızlıkların ve taşkınlıkların bertaraf edilmesi ve barışı temin etmeye yönelik her türlü karşı koyuşu da meşru kabul etmiştir.⁴⁴ İslâm dini, savaşlar yapılırken sivil halkın korunmasına yönelik bazı tavsiyelerde de bulunmuş ve bu savaşlarda, özellikle savaşanlar dışında yer alan kadın ve çocukların öldürülmemesini tavsiye etmiştir. Hız. Peygamber, savaşta öldürülen bir kadın gördüğünde "bu kadın savaşmıyordu" buyurarak Halid b. Velid'e haber yollayıp, savaşmayan kadın ve çocukların öldürülmemelerini emretmiştir.⁴⁵ Savaşta öldürmenin illeti dini kabul edip etmeme (küfür) değil, bizzat savaşın kendisidir. Bu nedenle savaşmayan veya savaşmak durumunda olmayan kimselerin canları güvence altındır.⁴⁶

35 2. Bakara.208.

36 8. Enfal.61.

37 Bkz., 60. Mümtehine.7; 4. Nisa.77,94; 49. Hucurat.9.

38 5. Maide.32.

39 Osman Güner, *Resûlullah'ın Ehl-i Kitapla Münasebetleri*, Fecr Yaynevi, Ankara 1997, s.285.

40 2. Bakara.251.

41 41 Güner, age, s.287.

42 42. Şura.42.

43 60. Mümtehine.8.

44 22. Hac.39.

45 İbn Humâm, Kemaleddin Muhammed b. Abdilvahid b. Abdilhamid b. Mes'ûd es-Sıvasî el-Hanefî, *Fethu'l-Kadîr alâ'l-Hidaye*, Matbaatu'l-Meymeniyye, Kahire trz., V,190.

46 Seyyid Sâbık, *Fıkhu's-Sunne, Dâru'l-Feth*, Kahire 1992/1412, III,107.

Kısaca açıklamaya çalıştığımız gibi Kur'an ayetlerinin hiç biri, bir topluluğun diğer bir topluluğu veya bireyin diğer bir bireyin hakkını gasp etmesini tasvip etmemektedir. Yeryüzünün ıslah edilmesi yaşanabilir hâle gelmesi ve barışın tesis edilmesinin mümkün olmadığı durumlarda bireylerin, toplumların ve ülkelerin kendilerini savunmaları dinî olmaktan çok insanî bir durumdur. Elbette Kur'an'da haksız yere bir topluluğa saldırı tasvip edilmezken, haksızlığa uğramış toplulukların da gücü yettiği ölçüde bu saldırıları önlemeye yönelik karşı saldırıda bulunması da meşru savunma hakkı olarak yer almaktadır. Giriş bölümünde ifade edildiği gibi, özellikle İslâm'ın cennet vaat etmesi sonucu, Müslümanların hiçbir şey düşünmeden teröre dahil olabileceği düşüncesi, bir dine ve o dinin mensuplarına karşı yapılmış diğer bir çeşit terör saldırısıdır.

Günümüz dünyasında her ne kadar bizler tasvip etmesek de farklı ırk ve veya dine mensup insanlar, topluluklar veya ülkeler maddî menfaat elde etmek, belli bir düşüncüyü zorla kabul ettirmek, dünyayı tek elden yönetmek, kendi milleti dışındaki insanları yok saymak, bütün dünyanın kendisine hizmet etmesini sağlamak veya dünyadaki enerji kaynaklarını tekeline alabilmek amacıyla yönelik olarak terör eylemlerinde bulunurken, belli olaylar ön plâna çıkarılarak, o eylemi gerçekleştiren kimselerin Müslüman olmaları ile İslâm dini arasında sıkı bir ilişki varmış gibi bir imajın oluşmasına doğru götürülmeye çalışılmaktadır. Böyle bir yaklaşım terör eylemlerine, ferdi plân dahilinde ele almadığı için objektiflikten uzak, diğer terör eylemlerini göz ardı ederek, belli bir inanç grubunu baskı altına almaya, onları dünyadan tecrit etmeye yönelik olduğu gibi, özellikle İslâmı değer olarak insanların gözünde kötü göstermeye de hizmet etmektedir. Ancak Kur'an'ın çizdiği barış ve savaş çerçevesi göz önüne alındığında, bu tür yaklaşımların gerçeklikten ne kadar uzak olduğu görülmektedir.

4. Hz. Peygamber'in Toplumsal Barışın Sağlanmasına Yönelik Söz ve Davranışları

Hz. Peygamber bir rasul ve bir insan olarak Kur'an'ın toplumsal hayatın huzur içinde olması, insanların birbirlerine baskı ve şiddet uygulamadan iletişim kurmalarını öğütleyen temel ilkelerini, hem diğer insanlara aktarmış hem de bizzat onu kendi hayatında uygulayarak kendisini takip eden insan topluluklarına örnek olmuştur. Çünkü o İslâm Peygamberi olarak tebliğ etmeye çalıştığı dinin ismine uygun olarak "barışı" her zaman ön plânda çıkarmıştır. O, toplumu oluşturan bireyler arasında kardeşliği tesis ettikten sonra⁴⁷ bu kardeşliğin toplumdaki yayılmasına dalga dalga yayılması için evrensel nitelikte sözler söylemiştir. Burada vermeye çalışacağımız birkaç örnek dahî, Hz. Peygamberin toplumsal barışın korunmasına ne kadar önem verdiğini gösterme açısından yeterlidir.

47 Hz. Peygamber Mekke'den Medine'ye hicret ettikten sonra ensar ile muhâcirün arasında kardeşliği tesis etmiş, daha sonra da Yahudilerle "Vatandaşlık Antlaşması" yaparak hem bireysel hem de toplumsal plânda barışa öncülük etmiştir.

İslâm Peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v.), bütün insanların aynı kökten ve aynı ana-babadan olduklarına “*Ey insanlar! Hepiniz Ademdensiniz. Adem ise topraktanır...*”⁴⁸ sözüyle dikkat çekmektedir. Bu ise her ne kadar insanlar farklı ırk veya dine mensup olsalar da, aynı kökten geldiklerine, aralarındaki bazı farklılıkları, çekişme ya da şiddet konusu yapmamaları anlamına gelmektedir. Diğer bir rivayette de inanan inanmayan ayrımı yapılmaksızın bütün insanlığa, ikili ilişkilerinde veya sosyal hayatlarında ne şekilde bir davranış sergilemeleri gerektiği hususuna yer verilmektedir. Ebû Hurayra'nın rivayet ettiği hadis şöyledir: “*Kötü zandan sakının. Çünkü zan sözlerin en yalan olanıdır. Birbirinizin eksikliğini (ayıbını) aramayın. Birbirinizin özel durumlarını araştırmayın. Birbirinize haset etmeyin. Birbirinize sırt dönmeyin. Birbirinize bugz (kin) etmeyin. Ey Allah'ın kulları kardeş olunuz...*”⁴⁹ Rivayetin sonunda yer alan kardeşlik vurgusu, günümüz insanının ulaşmak istediği huzur ve barışın uzaklarda olmadığına, çaba gösterilerek buna ulaşabileceklerini tekrar tüm insanlığa hatırlatmaktadır. Yine Hz. Peygamber “*Allah dünyada insanlara esiyet eden kimseleri (ahirette) cezalandırır.*”⁵⁰ buyurarak, şiddet ve teröre hiçbir şekilde hoşgörü ile yaklaşılmayacağını ortaya koymuştur. Ayrıca “*Büyük günahların en büyüğü; Allah'a ortak koşmak, insan öldürmek ve ana-babaya isyan etmektir.*”⁵¹ ve “*Antlaşma yaptığı bir insanı (haksız yere) öldüren kimse cennet kokusunu koklayamaz.*”⁵² gibi öldürmeyi esas alan terör ve şiddetin ne kadar kötü bir yol olduğunu insanlara anlatan, onları bu yollardan uzaklaştırmaya yönelik sözleri de dikkat çekmektedir.

Hz. Peygamberin toplumsal barışın sağlanmasına yönelik çabaları sadece söz düzeyinde kalmamış, bizzat davranışlarında da görülmüştür. Bu hususla ilgili olarak onun hayatında çok sayıda örnek mevcut olup, ancak biz bu çalışmanın sınırlarını da göz önünde bulundurarak birkaç örnek vermekle yetinmek durumundayız.

Hz. Peygamberin şiddeti geri plâna iterek, uzlaşmaya ne kadar önem verdiğini Bedir Savaşı'nda esir alınan kimselere takındığı tavırda görmek mümkündür. Bedir Savaşı sonunda esirlere nasıl muamele edileceği hususunda yanında bulunan kimselerden önce Hz. Ebû Bekir'in fikrini sorar ve ondan şu cevabı alır: “*Ya Rusûlallah! Bunlar senin kavmin, kabilen ve mille-*

48 Ahmed b. Hanbel, *el-Musned*, (I-VI), Çağrı Yayınları, İstanbul 1413/1992, II,361,524.

49 Malik b. Enes, *el-Muvatta*, (I-II), Çağrı Yayınları, İstanbul 1413/1992, 47. Husnu'l-Hulk.14-15, II,907-908; Ahmed b. Hanbel, *el-Musned*, I,3; Buhârî, Muhammed b. İsmail, *el-Camiu's-Sahîh*, (I-VIII), Çağrı Yayınları, İstanbul 1413/1992, 88. Edeb. 57, VII,88; Müslim, Ebu'l-Huseyn Müslim b. Haccac, *es-Sahîh*, (I-III), Çağrı Yayınları, İstanbul 1413/1992, 45. *Birr*. 7, H.No:2559,III,7; Ebû Davud, *es-Sunen*, 40.Edeb.47, H.No: 4910, V,213; Tirmizî, *es-Sunen*, 25. *Birr ve's-Sıla*.24, H.No: 1935, IV,329.

50 Müslim, 45. *Birr*. 33, H.No: 118, III,2018.

51 Ahmed b. Hanbel, *el-Musned*, II,201.

52 Buhârî, *el-Camiu's-Sahîh*, 87. *Diyât*.30, VIII,47; Nesâî, Abdurrahman b. Ahmed b. Şuayb, *es-Sunen* (I-VIII), Çağrı Yayınları, İstanbul 1413/1992, 45. Kasâme.14, H.No: 4744, VIII,24-25.

tindir. Gerçi sana ve Müslümanlara etmedik kötülük bırakmadılar. Fakat sen, af yolunu tutar onları af eder boyunlarını vurmaz serbest bırakırsan, gönüllerini kazanır ve hidayete ermesine vesile olursun. Benim düşüncem, bu esirlerin af edilmesi yönündedir. Daha sonra Hz. Peygamber Hz. Ömer'in fikrini sordu ve o da: "Ya Rasûlallah! Şu anda elimizdeki esirler Mekke'nin ileri gelenleridir. Bunlar öldürülürse, bir daha küfür belini doğrultup bizim karşımıza çıkamaz. Dolayısıyla bu esirlerin öldürülmesi gerekir. Hatta her Müslümana, kendi yakınını ver onu öldürsün. Ver Akil'i Ali, Abdurrahman'ı Ebû Bekir, falanca akrabamı da bana teslim et ben öldüreyim..."⁵³ görüşünü dile getirdi. Esirler hakkında ne yapılacağına dair bir vahiy olmadığı için Hz. Peygamber, Hz. Ebû Bekir'in onların fidye karşılığı serbest bırakılması fikrini uygun bularak⁵⁴ fidye vermeye maddî durumu yeterli olanlardan fidye alarak, maddî durumu buna el vermeyen kimselerin de Müslümanlardan on çocuğa okuma-yazma öğretmeleri şartıyla serbest bırakılmalarını uygun gördü.⁵⁵

Hz. Peygamberin barış ve uzlaşmaya yönelik tavırlarını sadece kendi toplum bireyleri için düşünmek söz konusu değildir. O ashabıyla birlikte Mekte'den Medine'ye hicret ettikten sonra, Yahudilerle yapmış olduğu Medine Sözleşmesi'nin 25. maddesinde yer alan şu ifadeler bu durumu teyit eder niteliktedir: "Benû Avf Yahudileri müminlerle bir topluluk oluştururlar. Yahudilerin dinleri kendilerine, Müslümanların dinleri kendilerinedir. Buna, kendileri ve mevalileri (yanında bulunan kimseler) dahildir."⁵⁶

Yine Hz. Peygamberin Necran Hıristiyanlarıyla ilgili uygulamaları da bu meyanda değerlendirilebilir. Hz. Peygamber Medine'ye gelen Necran heyetini İslâm'a davet etmiş, onlar da bu çağrıyı kabul etmemişler cizye ve haraç ödemek şartıyla Müslümanlarla bir antlaşmaya razı olmuşlardır. Hz. Peygamberle Necran Hıristiyanlarının uzlaşmaya dayalı anlaşmasının maddesi ise şöyledir: "Onların mallarına, canlarına, dinî hayat ve her türlü ibadetlerine hazır bulunanlarına, bulunmayanlarına, ailelerine, ibadet yerlerine ve az veya çok olsun mülkiyetlerinde bulunan her şeye şamil olmak üzere, Allah'ın koruması ve Rasûlullah'ın zimmeti, Necranlılar ve onların tabiiileri üzerine haktır. Hiçbir piskopos kendi dinî görev yeri dışına, hiçbir papaz kendi görev yeri olan kilisenin dışına, hiçbir rahip, içinde yaşadığı manastırın dışına gönderilmeyecektir."⁵⁷ Hz. Peygamberin gerek Bedir Savaşı sonrası esirlere gösterdiği tavır gerekse Yahudiler ve Hıristiyanlarla yapmış olduğu bu antlaşmalar onun barışa ve uzlaşmaya ne kadar önem verdiğini, toplumsal olayları sağ duyu ile çözmeye çalıştığını gösterme açısından önemlidir.

53 Ahmed b. Hanbel, *el-Musned*, I,31-32; Muslim, 32. *Kitabu'l-Cihad ve's-Siyer*. 18, H.No: 1763, II,1383.

54 Osman Keskiöglü, *Hatemü'l-Enbiya Hazreti Muhammed ve Hayatı*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1986, s.252.

55 Keskiöglü, *age*, s.254.

56 Muhammed Hamidullah, *el-Vesâiku's-Siyasiyye*, Beyrut 1985, s. 61; Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, (I-II), (Terc: Salih Tuğ), İstanbul 1990, I,196,208.

57 Hamidullah, *el-Vesâiku's-Siyasiyye*, s.176- 179.

Her ne kadar hadis kaynaklarında, Hz. Peygamberin Yahudilerle ilişkilerde ferdî olarak düşünülmesi mümkün olan bazı olaylarda olumsuz tavırlara destek verdiği intibası uyandıran rivayetlere rastlamak mümkün olsa da⁵⁸ onun Yahudilerle selamlaşma hususunda nasıl bir tavır sergilenmesi gerektiğini dile getiren şu rivayet, onun hayatında diğer inanç gruplarıyla ilişkilerinde göstermiş olduğu tavırlara uygunluk arz etmektedir. Onun ashabına “Yahudilerden biri size “es-Selamu aleykum” şeklinde selam verirse, siz de “ve aleykum” deyiniz.”⁵⁹ Ayrıca Hz. Peygamberin insanî ilişkilerinde diğer din mensûplarına karşı nasıl bir tavır içinde olduğunu gösterme açısından verebileceğimiz şu örnek dikkat çekicidir: Kendisi bir gün sahabeyle otururken, bir cenazenin götürülmesi anında ayağa kalkar. Bunun üzerine onun yanında bulunan kimseler “Ey Allah’ın Rasûlü! Bu bir Yahudi cenazesidir” dediler. Bu söz üzerine Hz. Peygamber “O insan değil mi?” karşılığını verir.⁶⁰

Hz. Peygamberle diğer inanç grupları arasındaki sosyal ilişkilerin hangi çerçevede cereyan ettiğine dair örnekleri çoğaltmak mümkündür. Ancak verilen örneklerin bu konuya ışık tutacak yeterlilikte olduğu düşüncesinde olduğumuz için, genel olarak Hz. Peygamberin gerek Hıristiyanlarla⁶¹ ve gerekse Yahudilerle olan ilişkilerinde hep barışı sağlamaya yönelik davranışlar sergilediğini söylemek mümkündür.⁶² Bütün bunlar Hz. Peygamberin bu tavırlarıyla, Müslümanlarla birlikte farklı inanç gruplarının da yer aldığı toplumlarda insanların birbirlerine nasıl davranması gerektiğine ne kadar önem verdiğini göstermektedir. O, tevhidi anlayışa bağlı, hukuka ve temel insan haklarına duyarlı, diplomaside son derece atak bir hayat modelini benimsemiştir.⁶³

Müslümanların başka inanç gruplarıyla birlikte yaşama tecrübeleri sadece Hz. Peygamber dönemiyle sınırlı kalmamış daha sonraki dönemlerde de gelişerek devam etmiştir. Özellikle Emevîler Döneminde halifeler, İslâm Coğrafyasında yaşayan zimmîlere, daha önce Hz. Peygamber ve dört halife döneminde verilmiş garantiler çerçevesinde muamele etmişler, onlara geniş bir serbesti ve hoşgörü içerisinde davranmışlardır.⁶⁴ Abbasî Döneminde de, Hz. Peygamber dönemi tatbikatlarına ait pek çok ana prensibin devam ettirildiği, ayrıca Emevî Dönemindeki bir çok olumsuzluğun bu dönemde ortadan kalktığı söylenebilir. Az da olsa bazı olumsuzluklar meydana gelmiş olsa da Abbasî Döneminin genelinde farklı din, mezhep ve kültüre bağlı kimseler bu dönemde kendilerini o dönemin şartlarına göre kolayca ifade etme fırsatı

58 Ebû Davud, *es-Sünen*, 40. Edeb,137, 138, H.No:5205, V,383-384.

59 Ebû Davud, *es-Sünen*, 40. Edeb,137,138, H.No:5206, V,384 ve H.No:5207, V,385.

60 Buhârî, *el-Camiu's-Sahîh*, 23. Cenâiz.50, II,87.

61 Abidin Sönmez, *Rasûlullah’ın Diplomatik Münasebetleri*, İnkilâp Yayınları, İstanbul 1984, s.169-188.

62 Sönmez, *age*, s. 106-168, Hz. Peygamberin Ehl-i Kitapla ilişkilerinde nasıl bir tavır sergilediği hakkında bkz, Güner, Osman, *age*, s.321-339.

63 Güner, *age*, s.344.

64 İrfan Aycan, “Müslüman Yönetimlerde Bir arada Yaşama Tecrübeleri” (Emevî Modeli)”, *İslâm ve Demokrasi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1998, s.39.

bulmuşlardır.⁶⁵ Bütün bunlar Müslümanların, Hz. Peygamber döneminden itibaren farklı insan ve inanç gruplarıyla birlikte yaşama tecrübelerine sahip olduğunu göstermektedir.

Bütün bu olumlu örneklerle rağmen İslâm tarihinde fikirlerin ve inançların zorla kabul ettirilmesine yönelik bazı zorlama ve şiddet örneklerine rastlamak mümkündür. Örneğin hicrî I. asrın sonlarında aşırı Şii fikirler benimseyen Mansuriyye, liderlerinin emirleriyle mehdinin olmadığı dönemlerde kılıçla savaşmanın yasak olduğu gerekçesiyle, kendi fikirlerini benimsemeyen insanları ip veya sicimlerle boğmak veya kafalarını ezmek suretiyle öldürme yoluna gitmişlerdir. Bu nedenle, cahil ve bedevî olan bu kimselere boğucular (*Hannâkûn*) denmiştir.⁶⁶ Bu örnekte de yer aldığı gibi günümüzde de İslâm dünyasının değişik bölgelerinde şiddeti öne çıkaran, İslâmı ve dinin değerlerini kendi amaçlarına ulaştırmak için kullanan veya kullanmaya çalışan marjinal grupların olması her zaman muhtemeldir. Bu tür eylemlerin hiçbir zaman Müslümanları ve İslâmı temsil etmeleri söz konusu değildir. Bu durum, sadece İslâm'ın değil, tüm dinlerin tarihinde yaşanan olumsuz örneklerdendir. Cahillik ve dinî taassubun ve asabiyetin ön plâna çıktığı toplumlarda bu tür olumsuzlukların olması, topyekun o inancı veya inanç grubunun töhmet altında bırakılması gibi bir kolaycılığa dönüşmemelidir.⁶⁷

5. Sonuç

Özellikle son yıllarda dünyanın çeşitli yerlerinde meydana gelen terörist eylemlerin artmasıyla bazı çevrelerce İslâm merkezli bir terör anlayışının kamu oyuna yerleştirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Ayrıca bu kimseler bu dine mensup kimseleri toplumsal baskı mekanizmalarını da kasıtlı olarak devreye sokmak yoluyla sürekli psikolojik baskı altında tutma yolunu benimsemişler, İslâm'ı da sürekli tasvip etmediği terörist eylemlerle birlikte anmak gibi bir davranışı yaygın hale getirmek için gizli ve aşikâr çok yoğun çaba içine girmişlerdir. Ancak yaşadığımız dünyanın siyasî ve ekonomik dengeleri göz önüne alındığında bu tür bir empoze, gerçeği yansıtmaktan uzak olduğu gibi, ideolojik ve ön yargılı bir yaklaşımın ürünü olarak görülmektedir. Çünkü gerek Kur'an ayetlerinde gerekse Hz. Peygamberin bireysel ve toplumsal ilişkilerinde diğer insanlarla sergilediği davranışlar hiçbir şekilde terör eylemlerine prim vermemektedir. Onun hayatı barış ve uzlaşma örnekleriyle doludur. Öyleyse temel referansları açısından şiddete daha genel anlamıyla teröre asla esas teşkil edecek ilkeleri benimsemeyen bir dinin mensuplarının, terör eylemlerinde yer almasının arka plânında, psikolojik, sosyolojik, ekonomik ve siyasî etkenlerin rolünün olduğu hususu göz önünde

65 Levent Öztürk, "Müslüman Toplumlarında Birlikte Yaşama Tecrübeleri" (Abbâsî Modeli)", *Demokrasi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları*, Ankara 1998, s.43-54.

66 Nevbahâî, *Fıraku's-Şia*, Necef 1936, s.38; Kummî, *Kitabu'l-Makâlâtü'l-Fırak*, (Tah: Cevad Meşkûr), Tahran 1963, s.46-47.

67 Sönmez Kutlu, "Barış, Özgürlük ve Merhamet Peygamberi Hz. Muhammed," *Türk Yurdu*, Aralık 2001, Cilt: 21, Sayı: 172; s. 15.

bulundurulmalıdır. Bu ifademizle terörist eylemleri mazur görme gibi bir davranış içinde olmadığımızı belirtmek isteriz.

Dünyanın etkin ve hakim güçleri, kendi sömürü düzenlerinin artarak devam etmesini sağlamak için yakın ve uzak plânda onlara problem olabilecek coğrafi bölgelerde terörü ve terörizmi körükleyecek her türlü provokatif davranışı sergilemekten geri durmamaktadır. Bu hedeflerine ulaşmak için de, insanlık onurunu yerle bir eden ezici, yok edici ve tahkir edici yolları kullanarak amaçlarına ulaşmaya çalışmalarının, terörü ve terörizmi besleyen ana unsurlardan olduğu unutulmamalıdır. Batının ilkesiz çıkarıcılığı İslâm dünyasının kana bulanmasına neden olmuş ve karşı koyan kişi ve gruplar da İslâmî terörist olarak lanse edilerek İslâm da, etkin güçlerin mensup olduğu Hıristiyanlık ve Yahudilik gibi dinlerin aksine şiddetin kaynağı olarak gösterilmeye çalışılmaktadır. Halbuki Filistin, Afganistan ve Irak örnekleri dahi zihinlere nakşedilmeye çalışılan bu düşüncenin tersini göstermektedir.